

Гріненко А. Ю.

кандидат економічних наук

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди
м. Переяслав, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Проблеми безпеки й небезпеки, а також загроз у різних економічних відносинах мають як різні причини походження, глибину прояву, суттєві відмінності, так і сам характер їх прояву. Таким чином, саме вони викликають потребу в різних за своїм змістом спеціальних дослідженнях, що й сприяє розробці адекватних заходів безпеки. Проведені нами дослідження засвідчують, що вивчення проблем безпеки мають багатовікову історію [1], деякі з них були започатковані ще у VI–VII ст. до н.е. Другу хвилю досліджень у галузі безпеки ми віднесли до XVIII–XIX століть, початок третьої хвилі – до XX-го століття і, головним чином, до його другої половини.

Проблема збереження безпеки визначилася паралельно з утворенням держави. Для підтвердження цього ми сформуливали основні віхи розвитку поняття «економічна безпека» (рис. 1.).

Рис. 1. Процес еволюції дефініції «безпека»

З рисунка 1 бачимо, що залежно від того, який зміст укладається в поняття «безпека» та його похідне визначення «економічна безпека», відповідно формується й історична база самої суті цього поняття.

Визначаючи суть та структуру економічної безпеки, варто опиратися на теоретичні концепції національної економічної безпеки, які розкривають сутність, зміст, види економічної безпеки, розуміння її основних загроз і механізмів забезпечення, формування державою основних напрямів економічної політики. На наш погляд, сформульована в сучасній економічній думці теорія безпеки дає певним чином викривлену картину соціально-економічної реальності на національному, регіональному і глобальному рівнях, що знаходить своє відображення, насамперед, у трактуванні змісту економічної безпеки.

Методологічну основу дослідження у сфері економічної безпеки складають ідентифікація та характеристика економічної категорії безпеки на суб'єктному, асоційованому, національному, регіональному і глобальному рівнях та їх узгодження з теоретичними визначеннями основних шкіл економічної теорії. Сьогодні в умовах агресії сусідніх країн серед науковців все частіше формується думка про те, що національна безпека становить здатність держави протистояти ворожим силам і захищати інтереси народу. А безпека держави – це стан внутрішніх та зовнішніх відносин, який характеризується здатністю держави протистояти ворожим силам, що зазіхають на неї, і захищати суспільство та інтереси кожного громадянина

Напрацювання авторів у царині тлумачення терміну «економічна безпека» мають багато спільного і, водночас, деякі розбіжності стосовно визначення бази, фундаменту, на який опираються дослідники (табл. 1).

Таблиця 1

Систематизація наукових підходів до тлумачення сутності поняття «економічна безпека»*

Науковці, що дали визначення поняттю «економічна безпека»	Суть визначення поняття «економічна безпека»
Абалкін Л., Жаліло Я., Мунтіян В., Піскунов А.	Економічну безпеку характеризує стійкість економічної системи, що відзначається міцністю та надійністю її елементів, вертикально-горизонтальних зв'язків усередині системи, здатністю витримувати тиск в умовах дії непрогнозованих чинників
Бузан Б., Пастернак-Таранушенко Г., Предборський В., Сенчагов Р.	Економічну безпеку держави характеризує оптимальний стан економіки, за якого забезпечується збалансований розвиток усіх сфер національної економіки в умовах ризиків та підвищеної нестабільності економічного середовища
Бандурка О., Геєць В., Лепіхов О., Шлемко В.	Економічну безпеку характеризує здатність економіки формалізувати механізми захисту своєчасного та ефективного протистояння дестабілізуючим впливам загроз
Васильців Т., Власюк О., Грієр Б., Сухоруков А.	Економічна безпека опирається на організацію міжгосподарських зв'язків з метою раціонального використання наявного природно-ресурсного потенціалу держави та зростання її конкурентоспроможності
Архіпов А., Городецький А., Губський Б., Новікова О.	Економічна безпека держави загалом розглядається як економічна можливість держави захищати національні інтереси, оборону держави, добробут населення та постійно нарощувати економічний потенціал

*Розроблено автором за [2], [3], [4].

Економічну безпеку варто розглядати як стійкість національної економіки стосовно оперативного протистояння ризикам і загрозам, що виникають у процесі соціально-економічних відносин, при недосконалої формування інституційного середовища.

Дослідження проблем економічної безпеки стають актуальними як в Україні, так і в інших країнах світу. У зв'язку із зовнішньою агресією, проявами тероризму, пандемією ХХІ століття намітилася тенденція відходу від концепції «державної (національної) безпеки» і перенесення центру тяжіння на глобальний рівень вирішення проблем усього людства.

Економічна безпека становить складну систему, сформовану на основі державних інтересів у даній сфері. За нинішніх умов, де мають місце низький рівень економічного зростання та значне збільшення еміграції висококваліфікованої робочої сили, потреба забезпечення економічної безпеки істотно зростає. «Неминучі економічні й соціальні втрати цієї фази багато в чому деформують фактори й критерії безпеки й разом з тим додатково обтяжують усі механізми підтримки стабільності в суспільстві, звужують його можливості розробляти й реалізовувати програми економічної компенсації і стабілізації» [5].

Таким чином, економічна безпека посідає чільне місце в системі національної безпеки держави, оскільки вона є базовою для будь-яких інших своїх напрямів, проявів та відгалужень.

Саме тому виникає потреба у комплексному дослідженні усього різноманіття контентного наповнення даного поняття, теорії і практики формування, створення умов для ефективної реалізації механізмів гарантування економічної безпеки на будь-якому суб'єктному рівні. З урахуванням особливої актуальності проблематики економічної безпеки та спроб забезпечити її регулювання на нинішньому етапі розвитку України важливо визначити її чіткі пріоритети, які сприятимуть стабілізації економіки і соціально-культурному розвитку держави.

Література:

1. Орлик В. М., Орлик С. В. Теоретико-методологічні та джерелознавчі проблеми економічної історії України. *Універсум історії та археології*. 2019. Том. 2 (27) Вип 2. Дніпро. С. 5-27. <https://doi.org/10.15421/26190201>.
2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. М.: Гелиос АРВ, 2002. 352 с.
3. Концепція економічної безпеки України / кер. проекту В. М. Геєць. Київ: Логос. 1999. 56 с.
4. Лист Ф. Национальная система политической экономии. М.: Европа, 2005. 452 с.
5. Грінченко А. Ю. Соціально-економічні та соціально-психологічні фактори економічної безпеки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2018. Вип. 28 (1). С. 9–12.